

Leo Trotskij

Hur besegrade Stalin oppositionen?

Följande artikel, daterad 12/11 1935, var ursprungligen ett brev till Fred Zeller, ledare för det franska socialistiska ungdomsförbundets Seine-federation.

De frågor som ställs av kamrat Zellers brev är av intresse inte bara för historien utan också för samtiden. Det är inte ovanligt att lika ofta möta dem i den politiska litteraturen som i privata samtal, även om det är i olika former, för det mesta i form av personfrågor. ”Hur och varför förlorade du makten?” ”Hur kunde Stalin lägga beslag på apparaten?” ”Vad är Stalins styrka?”

Frågan om revolutioners och kontrarevolutioners inre lagar ställs överallt och alltid på ett rent personligt sätt, som om saken rörde sig om ett parti schack eller någon idrottstävling och inte djupgående konflikter och förändringar av social karaktär. I detta sammanhang skiljer sig inte många pseudomarxister från vulgära demokrater som använder den parlamentariska påtryckningsgruppens kriterium när de ställs inför stora folkliga rörelser.

Den som förstår historien det minsta vet att varje revolution har framkallat en påföljande kontra-revolution, som förvisso aldrig har kastat tillbaka nationen helt och hållet till utgångspunkten inom ekonomins sfär men alltid har frångått folket en betydande del, ibland lejonparten, av dess politiska landvinningar. Och det första offret för den reaktionära vågen är som en allmän regel det skikt av revolutionärer som stod i spetsen för massorna i revolutionens första period, offensivens period, den ”heroiska” perioden. Denna allmänna historiska iakttagelse bör leda oss till idén att saken inte rör sig om skicklighet, slughet eller två eller några få individers verk, utan om ojämförligt mer djupgående orsaker.

Marxister förnekar inte, till skillnad från ytliga fatalister (av typen Léon Blum, Paul Faure, etc.), individens roll, initiativ, djärvhet, i den sociala kampen. Men till skillnad från idealisterna vet marxisterna att medvetande i den slutgiltiga analysen är bestämt av varat. Ledarskapets roll i revolutionen är kolossal. Utan ett korrekt ledarskap kan inte proletariatet segra. Men även det bästa ledarskap kan inte underblåsa revolutionen när de objektiva villkoren inte finns. Bland de största förtjänsterna hos ett proletärt ledarskap måste räknas förmågan att urskilja ögonblicket när man kan gå till angrepp och när det är nödvändigt att dra sig tillbaka. Det var denna förmåga som utgjorde Lenins huvudsakliga styrka.

Framgången eller misslyckandet för Vänsteroppositionens kamp mot byråkratin var i viss utsträckning naturligtvis beroende av kvaliteten på ledarna i de två stridande lägren. Men innan vi talar om dessa kvaliteter, måste vi klart och tydligt förstå själva de stridande lägrens karaktär, eftersom den bästa ledaren för det ena lägret kunde vara fullständigt värdelös för det andra, och vice versa. Frågan – den är mycket vanlig (och mycket naiv) – ”Varför använde inte Trotskij vid den tiden militärapparaten mot Stalin?” är det tydligaste beviset i världen på att frågeställaren inte kan eller inte vill överväga de allmänna historiska orsakerna till den sovjetiska byråkratins seger över proletariatets revolutionära avantgarde. Jag har skrivit om dessa orsaker mer än en gång i ett antal böcker, med början i min självbiografi. Jag föreslår att jag på några få rader summerar de viktigaste slutsatserna.

Det var inte den nuvarande byråkratin som säkerställde oktoberrevolutionens seger, utan de arbetandes och böndernas massor under bolsjevikisk ledning. Byråkratin började växa endast efter den definitiva segern och fyllde sina led inte bara med revolutionära arbetare utan också med representanter för andra klasser (tidigare tsaristiska funktionärer, officerare, borgerliga

intellektuella, etc.). Den nuvarande byråkratin var till sin överväldigande majoritet, vid tiden för oktoberrevolutionen, i det borgerliga lägret (ta bara som exempel de sovjetiska ambassadörerna Potemkin, Majskij, Trojanovskij, Sjurit, Tjintjuk, etc.). De i den nuvarande byråkratin som under oktoberrevolutionens dagar var i det bolsjevikiska lägret spelade i den stora majoriteten av fall ingen roll, inte ens en någorlunda betydelsefull roll, vare sig i förberedandet eller genomförandet av revolutionen eller under de första åren därefter. Detta gäller framför allt Stalin själv. Vad gäller de unga byråkraterna, är de valda och upplärda av de äldre, oftast bland deras egna barn. Och det är Stalin som har blivit "chefen" för denna nya kast som har vuxit upp efter revolutionen.

Historien om fackföreningsrörelsen i varje land är inte bara historien om strejker och massrörelser i allmänhet, det är också historien om bildandet av fackföreningsbyråkratin. Det är tillräckligt välkänt vilken oerhörd makt denna byråkrati har kunnat skaffa sig, och med vilken osviktig känsla den väljer sina "geniala" ledare och formar dem i enlighet med sina behov: Gompers, Green, Legien, Leipart, Citrine, etc. Om Jouhaux har lyckats att ända tills nu behålla sin ställning mot angrepp från vänstern, är det inte därför att han är en stor strateg – även om han utan tvekan är överlägsen sina byråkratiska kolleger (det är inte för inte som han intar den främsta platsen bland dem) – utan därför att det inte går en dag, inte en timme, utan att hela hans apparat envist kämpar för sin existens, kollektivt väljer de bästa metoderna för denna kamp, tänker för Jouhaux och inspirerar honom med de nödvändiga besluten. Men detta betyder inte på något vis att Jouhaux är oövervinnerlig. Givet en plötslig förändring i situationen – mot revolution eller mot fascism – kommer hela fackföreningsapparaten att förlora sitt självförtroende, deras skickliga manövrer kommer att visa sig vara utan kraft och Jouhaux själv kommer att göra intryck, inte ett anmärkningsvärt utan ett bedrövligt intryck. Vi behöver bara erinra oss vilka ömkliga nollor de mäktiga och arroganta cheferna för de tyska fackföreningarna visade sig vara 1918 när revolutionen bröt ut mot deras vilja, liksom 1932, när Hitler ryckte fram.

Dessa exempel visar källorna till byråkratins styrka och svaghet. Den framträder ur massornas rörelse i den första perioden, den heroiska perioden. Men efter att ha rest sig över massorna, och sedan ha löst sin egen "sociala fråga" (en garanterad existens, inflytande, respekt, etc.), tenderar byråkratin att i ökad grad hålla massorna orörliga. Varför ta risker? Den har något att förlora. Den enastående expansionen i den reformistiska byråkratins inflytande och välmåga äger rum i en epok av kapitalistiskt framåtskridande och de arbetande massornas relativa passivitet. Men när denna passivitet bryts, till höger eller vänster, tar byråkratins storslagenhet slut. Dess intelligens och skicklighet omvandlas till dumhet och oförmåga. Karaktären hos "ledarskapet" korresponderar med karaktären av den klass (eller kast) som den leder och den objektiva situation som denna klass (eller kast) genomgår.

Den sovjetiska byråkratin är oändligt mer mäktig än de reformistiska byråkratierna i alla de kapitalistiska länderna tillsammans, eftersom den i sina händer har statsmakten och alla fördelar och privilegier som är förbundna därmed. Det är sant att den sovjetiska byråkratin har vuxit upp i den segerrika proletära revolutionens jord. Men det skulle vara den största naiviteten att idealisera den av denna anledning. I ett fattigt land – och Sovjetunionen är för närvarande ännu ett mycket fattigt land, där ett privat rum, tillräckligt med mat och kläder är inom räckhåll för bara en liten minoritet av befolkningen – i ett sådant land gör miljoner byråkrater, små och stora, varje ansträngning för att framför allt annat tillförsäkra sig sin egen välmåga! Därav byråkratins stora egoism och stora konservatism, dess skräck inför massornas missnöje, dess hat mot kritik, dess ilska ihärdighet i undertryckandet av allt fritt tänkande och, slutligen, dess hyckleri och religiösa knäböjande inför "ledaren" som förkroppsligar och försvarar dess obegränsade dominans och dess privilegier. Allt detta sammantaget utgör innehållet i kampen mot "trotskismen".

Det står utom varje tvivel, och är av avgörande betydelse, att den sovjetiska byråkratin blev mäktigare varefter slagen mot världens arbetarklass blev hårdare. Den revolutionära rörelsens

nederlag i Europa och Asien undergrävde gradvis de sovjetiska arbetarnas förtroende för sina internationella allierade. Inom landet härskade ännu akut misär. De modigaste och mest hängivna representanterna för arbetarklassen hade antingen omkommit i inbördeskriget eller kommit sig upp och till största delen assimilerats i byråkratin led, efter att ha förlorat sin revolutionära anda. Utmattade på grund av de revolutionära årens fruktansvärda ansträngningar, utan perspektiv och förgiftade med bitterhet på grund av en rad besvikelser, föll den stora massan ned i passivitet. Reaktionen av detta slag kan ses, som vi redan sagt, efter varje revolution. Oktoberrevolutionens ofantliga historiska fördel, betraktad som en proletär revolution, är att utmattningen och besvikelserna inte har gynnat klassfienden, bourgeoisien och aristokratin, utan arbetarklassens eget övre skikt och de mellanliggande grupper som är förbundna med den och som har inträtt i den sovjetiska byråkratin.

De verkligt revolutionära proletärerna i Sovjetunionen fick inte sin styrka från apparaten utan från de revolutionära massornas aktivitet. Alldeles särskilt skapades Röda Armén inte av "apparatus män" (under de mest kritiska åren var apparaten ännu mycket svag), utan av kadrer av heroiska arbetare som under bolsjevikisk ledning samlade unga bönder kring sig och ledde dem i strid. Den revolutionära rörelsens nedgång, utmattningen, nederlagen i Europa och Asien, de arbetande massornas besvikelse, kom oundvikligen och direkt att försvaga ställningen för de internationalistiska revolutionärerna och kom å andra sidan att stärka ställningen för den nationella och konservativa byråkratin. Ett nytt kapitel öppnas i revolutionen. Den föregående periodens ledare går i opposition medan apparatus konservativa politiker, som spelat en sekundär roll i revolutionen, framträder i förgrunden med den triumferande byråkratin.

Vad gäller den militära apparaten, är den en del av den byråkratiska apparaten, och inte på något vis kvalitativt åtskild från den. Det räcker med att säga att Röda Armén under inbördeskrigets år absorberade tiotusentals tidigare tsaristiska officerare. Den 13 mars 1919, sade Lenin till ett möte i Petrograd:

"När Trotskij nyligen sade mig att på det militära området våra officerares antal var flera tiotusental, fick jag en konkret bild av vad hemligheten med att använda våra fiender innebär: hur man kan bygga kommunismen med de som tidigare var våra fiender; bygga kommunismen med tegelstenar som hopsamlats mot oss av kapitalisterna! Och vi har inga andra tegelstenar!" Dessa officers- och funktionärskadrer utförde sitt arbete de första åren under direkt tryck och övervakning av de medvetna arbetarna. I den grymma stridens eld kunde det inte ens vara frågan om en privilegierad ställning för officerare: själva ordet skrubbades bort ur vokabulären. Men just efter att segrarna hade vunnits och övergången gjorts till en fredlig situation, försökte den militära apparaten bli den inflytelserikaste och mest privilegierade delen av hela den byråkratiska apparaten. Den enda person som kunde ha litat till officerarna för att gripa makten, skulle ha varit någon som var beredd att gå utöver officerskastens aptit, dvs. som skulle ha garanterat dem en överlägsen ställning, gett dem grader och utmärkelser, med ett ord, i ett enda drag gjort det som den stalinistiska byråkratin har gjort gradvis under de efterföljande tio till tolv åren. Det råder intet tvivel om att det skulle ha varit möjligt att genomföra en militärkupp mot Zinovjevs, Kamenevs, Stalins och andras fraktion, utan några svårigheter och även utan att spilla något blod; men resultatet av en sådan statskupp skulle ha varit att öka rytmen i själva byråkratiseringen och bonapartismen mot vilka Vänsteroppositionen gett sig in i strid.

Bolsjevik-leninisternas uppgift var till själva sin kärna inte att lita till den militära byråkratin mot partiets byråkrati utan att lita till det proletära avantgardet och därigenom på de folkliga massorna och att kuva byråkratin i dess helhet, rensa den på främmande element, garantera arbetarnas vaksamma kontroll över den och åter placera dess politik på den revolutionära internationalismens spår. Men i och med att den levande källan till massornas revolutionära styrka torkade ut i inbördeskrig, svält och epidemier, och när byråkratin tillväxte fruktansvärt i antal och fräckhet, blev

de revolutionära proletärerna den svagare sidan. Förvisso samlade bolsjevik-leninisternas fana tiotusentals av de bästa revolutionära kämparna, inklusive militärer. De medvetna arbetarna var sympatiskt inställda till oppositionen, men denna sympati förblev passiv; massorna trodde inte längre att situationen på allvar kunde förändras genom kamp. Samtidigt försäkrade byråkratin: "Oppositionen föreslår internationell revolution och är beredd att dra in oss i ett revolutionärt krig. Nog med omskakningar och elände. Vi har förtjänat rätten att vila. Vi behöver ingen mer 'permanent revolution'. Vi kommer att bygga det socialistiska samhället hemma. Arbetare och bönder, förlita er på oss, era ledare!" Denna nationalistiska och konservativa agitation åtföljdes – för att nu nämna det i förbigående – av rasande lögnar, ibland fullständigt reaktionära, mot internationalisterna. Den drev den militära och statliga byråkratin tätt samman, och fann otvivelaktigt ett eko bland de utmattade och efterblivna massorna. Det bolsjevikiska avantgardet fann sig bit för bit isolerat och sönderslaget. Däri ligger hemligheten med den thermidorianska byråkratins seger.

Talet om Stalins extraordinära taktiska och organisatoriska kvaliteter är en myt, som avsiktligt skapats av byråkratin i Sovjetunionen och Kommunistiska Internationalen och som upprepas av borgerliga vänsterintellektuella som trots sin individualism villigt böjer knä inför framgången. Dessa herrar vare sig förstod eller erkände Lenin när han, förföljd av det internationella avskummet, förberedde revolutionen. De "erkände" å andra sidan Stalin när detta erkännande enbart medförde tillfredsställelse och ibland direkta fördelar.

Initiativet till kampen mot Vänsteroppositionen tillhör egentligen inte Stalin utan Zinovjev. Stalin tvekade och väntade först. Det skulle vara fel att tänka sig att Stalin ens hade en strategisk plan från början. Han fortsatte att pröva marken. Det råder inget tvivel om att hans revolutionärt marxistiska förmyndarskap tyngde honom. Egentligen sökte han en enklare, mer nationell, "säkrare" politik. Den framgång som tillföll honom var något oväntad, i första hand för honom själv. Det var en framgång för de nya ledande skikten, för den revolutionära aristokratin som försökte befria sig från massornas kontroll och som behövde en stark och pålitlig skiljedomare i sina egna inre affärer. Stalin, en gestalt av andra rangen i den proletära revolutionen, framträdde som den odisputabla ledaren för den thermidorianska byråkratin, den främste i dess led – inget mer.

Den italienska fascistiska eller halvfascistiska författaren Malaparte har publicerat en bok, *Statskupp: Revolutionens teknik*, i vilken han utvecklar idén att "Trotskijs revolutionära taktik" till skillnad från Lenins strategi kunde garantera seger i ett givet land under givna förhållanden. Det är svårt att föreställa sig någon teori som kan vara mer absurd! De visa personer som använder tillbakablickandet för att anklaga oss för att förlora makten på grund av obeslutsamhet, ser emellertid i grund och botten på saker och ting ur Malapartes synvinkel: de tror att det finns vissa särskilda tekniska "hemligheter" med vars hjälp revolutionär makt kan vinnas eller bevaras, oberoende av effekterna av objektiva faktorer (seger eller nederlag för revolutionen i öst eller väst, uppgång eller nedgång för massrörelsen i ett land, etc.). Makten är inte ett pris som den "skickligaste" vinner. Makt är ett förhållande mellan individer, i den slutgiltiga analysen mellan klasser. Ledning i regeringens form är, som vi har sagt, en mäktig hävstång för framgång. Men detta innebär inte alls att ledning kan garantera seger under alla förhållanden.

Vad som är avgörande i den slutgiltiga analysen är klasskampen och de inre förändringar som uppstår bland de kämpande massorna.

Det är visserligen omöjligt att svara med matematisk precision på frågan: hur skulle kampen ha utvecklats om Lenin hade levt? Att Lenin skulle ha varit en oförsonlig fiende till den giriga konservativa byråkratin och Stalins politik, som hela tiden till sig band alla av samma sort, demonstreras odisputabelt av en hel rad brev, artiklar och förslag av Lenin under den sista perioden i hans liv, särskilt i hans testamente, i vilket han rekommenderar att Stalin avsätts från posten som general-

sekreterare, och slutligen hans sista brev, i vilket han avbryter ”alla personliga och kamratliga relationer” med Stalin. I perioden mellan de två angreppen från hans sjukdom, föreslog Lenin en gemensam fraktion med mig för att kämpa mot byråkratin och dess generalstab, centralkommitténs organisationsbyrå, där Stalin stod i ledningen. Inför tolfte partikongressen förberedde Lenin – för att använda hans eget uttryck – en ”bomb” mot Stalin. Allt detta har berättats – på grundval av exakta och odisputabla dokument – i min självbiografi och i en särskild artikel, ”Om Lenins undertryckta testamenten”. Lenins förberedande åtgärder visar att han trodde att den omedelbara kampen skulle bli mycket svår; inte därför att han – därom råder ingen tvekan – fruktade Stalin personligen som motståndare (det skulle vara löjligt att tala om det) utan därför att han tydligt bakom Stalins rygg såg vävnaden av de gemensamma intressena hos den ledande byråkratins mäktiga kast. Medan Lenin ännu levde, genomförde Stalin en undergrävande operation med hjälp av agenter som försiktigt spred ryktet att Lenin var en förlamad intellektuell, som tappat kontakt med situationen, etc, med ett ord, satte i omlopp samma legend som nu har blivit Kommunistiska Internationals inofficiella version för att förklara den akuta fiendeligheten mellan Lenin och Stalin under det sista ett och ett halvt året av Lenins liv. Alla de artiklar och brev som Lenin dikterade när han var sjuk representerar kanske den mogna frukten av hans tänkande. Skarpsyntheten hos denne ”invalid” skulle ha varit mer än nog för ett dussin av Stalins sort.

Det kan med säkerhet sägas att om Lenin hade levt längre, skulle trycket från den byråkratiska allsmäktigheten utövats med mindre tyngd – åtminstone under de första åren. Men 1926 sade Krupskaja till en grupp medlemmar i Vänsteroppositionen: ”Om Lenin levde idag, skulle han nu vara i fängelse”. Lenins rädsla och alarmerande förutsägelser var ännu färskas i hennes minne, och hon hade absolut inga illusioner om Lenins personliga allsmäktighet, väl medveten om, med hennes egna ord, den bästa rorsmannens beroende av vindar och gynnsamma eller strida strömmar.

Innebär det att Stalins seger var oundviklig? Innebär det att Vänsteroppositionens (bolsjevik-leninisternas) kamp var hopplös? Ett sådant sätt att ställa frågan är abstrakt, schematiskt och fatalistiskt. Kampens utveckling har utan något tvivel visat att bolsjevik-leninisterna inte skulle ha kunnat vinna en fullständig seger i Sovjetunionen – dvs. erövra makten och bränna bort byråkratismens sår – utan stöd från världsrevolutionen. Men detta innebär inte att deras kamp inte fick några resultat. Utan oppositionens djärva kritik och utan byråkratins rädsla för oppositionen, skulle Stalins och Bucharins kurs mot kulaken ha slutat i kapitalismens återupplivande. Under oppositionens piska var byråkratin tvungen att göra betydelsefulla lån ur vår plattform. Leninisterna kunde inte rädda den sovjetiska regimen från degenerationsprocessen och den personliga regimen svårigheter. Men de räddade den från fullständig upplösning genom att blockera vägen till kapitalistiskt återupprättande. Byråkratins progressiva reformer var biprodukter av oppositionens revolutionära kamp. För oss är det alldeles otillräckligt. Men det är ändå något.

På den arena som utgörs av världens arbetarrörelse, som den sovjetiska byråkratin bara indirekt är beroende av, är situationen oändligt mycket mer ogynnsam för Sovjetunionen. Genom förmedling av Kommunistiska Internationals har stalinismen blivit den värsta bromsen på världsrevolutionen. Utan Stalin skulle det inte ha funnits någon Hitler. För närvarande förbereder stalinismen i Frankrike, genom den vanmaktens politik vars politiska namn är ”folkfronten”, ett nytt nederlag för proletariatet.

Men inte heller här har Vänsteroppositionens kamp varit fruktlös. Över hela världen växer och mångdubblas kadrer av genuina proletära revolutionärer, verkliga bolsjevik, som inte ansluter sig till den sovjetiska byråkratin för att använda dess auktoritet och kassakista, utan till Lenins program och oktoberrevolutionens fana. Under de verkligt monstruösa förföljelserna – också utan motstycke i historien – av imperialismens, reformismens och stalinismens samlade krafter, växer bolsjevik-leninisterna, stärker sig och vinner i ökad grad de medvetna arbetarnas förtroende. Ett ovedersägligt

symptom på den kris som skapas är den magnifika utvecklingen inom den socialistiska ungdomens Seine-federation.

Världsrevolutionen kommer att gå framåt under Fjärde Internationalens fana. Dess första framgångar kommer inte att lämna sten på sten i den stalinistiska klickens allsmäktighet, dess lögner, dess smutskastning och dess ihåliga rykte. Sovjetrepubliken kommer, liksom världsproletariatets avantgarde, slutligen befria sig från den byråkratiska bläckfisken. Stalinismens historiska sammanbrott är förutbestämt och det kommer att vara ett välförtjänt straff för dess oräknliga brott mot världens arbetarklass. Vi vill inte ha och ser inte fram mot någon annan revansch!

Översättning: Per-Olof Mattsson